

สะพานข้ามแม่น้ำสาย : หน้า 83

สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 : หน้า 84

ท่าบ้านสายลมจอย : หน้า 85

ท่าบ้านเกาะทราย : หน้า 86

ท่าบ้านปางห้า : หน้า 87

ท่าดินดำ : หน้า 88

ช่องทางก๊วยผาวอก : หน้า 89

ช่องทางหลักแต่ง : หน้า 90

ช่องทางบ้านห้วยผึ่ง : หน้า 92

ภาคผนวก 2

ข้อมูลจุดผ่านแดนไทย-พม่า

บ้านน้ำเพียงดิน : หน้า 93

ช่องทางห้วยต้นนุ่น : หน้า 95

ช่องทางบ้านเสาหิน : หน้า 97

ช่องทางบ้านแม่สามแลบ : หน้า 98

บ้านริมเมย : หน้า 100

บ้านพุน้ำร้อน : หน้า 102

ด่านพระเจดีย์สามองค์ : หน้า 104

ด่านสิงขร : หน้า 105

จังหวัดระนอง : หน้า 107

ภาคผนวก 2

ข้อมูลจุดผ่านแดนไทย-พม่า

ข้อมูลจุดผ่านแดนไทย-พม่า

ประเทศไทยมีจังหวัดที่มีพรมแดนติดต่อกับพม่าทั้งหมด 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด เชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง แต่มีเพียง 7 จังหวัด เท่านั้น (ยกเว้นจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดชุมพร) ที่มีจุดผ่านแดนซึ่งสามารถ นำเข้า-ส่งออกสินค้า และบุคคลหรือยานพาหนะสามารถเข้า-ออกได้ ซึ่งมีทั้งสิ้น 18 จุด ประกอบด้วยจุดผ่านแดนถาวร 5 จุด และจุดผ่อนปรน 13 จุด ดังนี้

1. จังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางเหนือสุดของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับรัฐฉานของพม่า อำเภอที่มีพรมแดนติดพม่ามี 3 อำเภอได้แก่ เชียงแสน แม่สาย และแม่ฟ้าหลวง มีจุดผ่านแดน ไทย-พม่าทั้งสิ้น 7 จุด เป็นจุดผ่านแดนถาวร 2 จุด และจุดผ่อนปรน 5 จุด จุดผ่านแดนทั้งหมด ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สาย การนำเข้า-ส่งออกอยู่ในความรับผิดชอบของด่านศุลกากรแม่สาย รายละเอียดดังนี้

● จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย

จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ตรงข้ามกับเมืองท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน ประเทศพม่า จุดผ่านแดนนี้ได้รับการ ประกาศให้เป็นด่านพรมแดนของด่านศุลกากรแม่สายมาตั้งแต่ พ.ศ. 2533¹ ในครั้งแรกเป็นจุดผ่านแดนประเภทจุดผ่อนปรน และในวันที่ 11 สิงหาคม 2540 ได้ยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร²

จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายเป็นจุดสิ้นสุดของทางหลวงหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธินซึ่งเป็นถนนลาดยางและมีหลายช่องทางการจราจร โดยเป็นจุดผ่านแดนที่มีชาวพม่า เข้า-ออกเป็นจำนวนมากเข้ามาทำงาน ขายสินค้า หรือเรียนหนังสือในอำเภอแม่สาย ก่อปรกับ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ข้ามไปเพื่อซื้อหาสินค้าตลาดการค้าชายแดนในฝั่งเมืองท่าขี้เหล็ก จึงทำให้ การเข้า-ออกทั้งบุคคลและยานพาหนะในแต่ละวันเกิดความแออัดเป็นอย่างมาก หลังจากที่มีการ ก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ได้มีการตกลงให้จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่

¹ “กฎกระทรวงการคลัง ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2480 (ฉบับที่ 5)” สำนักงาน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 57 หน้า 276-278 วันที่ 6 สิงหาคม 2483 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [17 เมษายน 2556].

² “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปิดจุดผ่านแดนถาวรด้าน จังหวัดเชียงราย ตาก และระนอง” สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนพิเศษ 71 ง หน้า 52 วันที่ 13 สิงหาคม 2540 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [17 เมษายน 2558].

1 ซึ่งอยู่ในความดูแลของจังหวัดท่าขี้เหล็กให้เป็นช่องทางในการเข้า-ออกของบุคคลและเพื่อการท่องเที่ยว สำหรับสินค้าขนส่งได้เฉพาะที่ผู้โดยสารซื้อหาติดตัวไปพร้อมกับรถตู้โดยสารเท่านั้น³ ส่วนรถสินค้าขนาดใหญ่ให้เข้า-ออก ณ จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ซึ่งอยู่ในความดูแลของรัฐบาลพม่าแทน อย่างไรก็ตามปัญหาความแออัดบริเวณด่านพรมแดนสะพานข้ามแม่น้ำสายก็ลดลงระดับหนึ่งเท่านั้น

สภาพทั่วไปจุดผ่านแดนสะพานข้ามแม่น้ำสาย พ.ศ. 2538

ที่มา : ภาพถ่ายโดย สุมาลี สุขตานนท์, 16 กรกฎาคม 2538.

สภาพการค้าการขนส่งจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย พ.ศ.2558

ที่มา : เอกสารประกอบการสัมมนา คุณผกายมาศ เวียร์รา, 6 สิงหาคม 2558.

● จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย แห่งที่ 2

จุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านสันผักอี ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ตรงข้ามบ้านแม่ขาว เมืองท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า⁴ เป็นด่านพรมแดนอีกแห่งของด่านศุลกากรแม่สาย เส้นทางเข้าสู่จุดผ่านแดน คือ ทางหลวงหมายเลข 123

³ สัมภาษณ์ ผอ.อรรถศักดิ์ ครอบชนม์, หัวหน้าฝ่ายบริการศุลกากรที่ 1 ด่านศุลกากรแม่สาย, 4 สิงหาคม 2558.

⁴ “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการเปิดจุดผ่านแดนถาวร ณ สะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย” สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123 ตอนพิเศษ 8 ง หน้า 3 วันที่ 20 มกราคม 2549 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [25 เมษายน 2558].

เป็นถนนลาดยาง 4 ช่องทางการจราจร มีไหล่ทาง สามารถรองรับรถบรรทุกขนาดใหญ่ และบริเวณด่านพรมแดนมีการแยกสัดส่วนช่องทางขาเข้าและขาออกอย่างชัดเจน และแต่ละส่วนมีการแยกตามยานพาหนะที่ใช้ขนส่ง ปัจจุบันการขนส่ง ณ จุดผ่านแดนยังคงเบาบางอยู่เมื่อเทียบกับสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 1⁵ ทั้งนี้เป็นผลมาจากจุดผ่านแดนแห่งนี้ตั้งขึ้นเพื่อรองรับการค้าระหว่างประเทศไทยกับจีนตอนใต้ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของจีนที่ต้องการเปิดประตูสู่ภาคใต้ของจีน เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่มีพรมแดนติดทะเลดังนั้นความเจริญทางเศรษฐกิจจึงแตกต่างจากบริเวณอื่น ชายแดนแม่สายจึงเป็นจุดเชื่อมต่อจีนตอนใต้ที่ใกล้ที่สุด กล่าวคือ แม่สายถึงเมืองเชียงรุ่ง จังหวัดสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นเมืองที่มีพรมแดนติดต่อกับลาวและพม่า ระยะทางเพียง 380 กิโลเมตร⁶ เส้นทางนี้ หรือเส้นทาง R3B เกิดขึ้นในสมัยที่พลเอกชัณยุตเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีนโยบายให้สิทธิแก่กลุ่มว่าในการเก็บค่าผ่านทาง แต่เมื่อพลเอกชัณยุตหมดอำนาจลงจากการปฏิวัติปี 2549 ส่งผลให้มีการปิดชายแดนพม่า-จีนที่เมืองลา และไม่อนุญาตให้รถบรรทุกวิ่งเพื่อขนส่งสินค้า ทำให้การค้ากับจีนตอนใต้ผ่านเส้นทางนี้หยุดชะงักลง⁷

บริเวณด่านพรมแดนสะพานข้ามแม่น้ำสาย แห่งที่ 2 ปริมาณรถเข้าออกเบาบาง
ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 7 สิงหาคม 2558.

- จุดผ่อนปรนทำบ้านสายลมจอย

จุดผ่อนปรนทำบ้านสายลมจอย หรือจุดผ่อนปรนบ้านหัวฝาย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านแม่สาย ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ตรงข้ามกับ บ้านปงถุน เมืองท่าขี้เหล็ก

⁵ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 7 สิงหาคม 2558.

⁶ ด้านศุลกากรแม่สาย, รายงานประจำปี 2553 (เชียงราย : แม่สายการพิมพ์), หน้า 33.

⁷ สัมภาษณ์ ผกายมาศ เวียร์รา, รองประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ฝ่ายการค้าชายแดนอำเภอแม่สาย, 6 สิงหาคม 2558.

ประเทศพม่า⁸ จุดผ่อนปรนบ้านสายลมเปิดขึ้นเนื่องจากในอดีตชายแดนไทย-พม่าที่อำเภอแม่สาย มีจุดผ่านแดนเพียงจุดเดียว คือ สะพานข้ามแม่น้ำสาย ซึ่งเกิดเหตุความไม่สงบตามแนวชายแดน อยู่เสมอ เป็นเหตุให้มีการปิดจุดผ่านแดนอยู่บ่อยครั้ง จังหวัดเชียงรายจึงมีการประกาศลงวันที่ 29 มิถุนายน 2538 เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนตามแนวสองฝั่ง ชายแดน⁹ ปัจจุบันแม้การสู้รบตามแนวชายแดนจะสงบลงแล้ว และจุดผ่อนปรนอยู่ใกล้กับสะพานข้าม แม่น้ำสายจึงมีแนวคิดที่จะปิดจุดผ่อนปรนนี้ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการร้องขอให้มีการเปิดจุดผ่อน ปรนต่อไป เนื่องจากเป็นช่องทางเข้า-ออกของที่ใกล้ที่สุดชาวอาข่าที่อาศัยอยู่บนยอดโกเตงนาหย่ง บนเทือกเขาแดนลาวนำสินค้าเกษตรและของปามายาขายหรือมาทำงานในอำเภอแม่สาย¹⁰ เนื่องจากเส้นทางที่เข้าสู่จุดผ่อนปรนแห่งนี้เป็นเส้นทางเดินเท้า รถทุกประเภทไม่สามารถเข้าถึงได้

(ซ้าย) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง (ขวา) เส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรนที่บ้านสายลมจอย
ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 6 สิงหาคม 2558.

● จุดผ่อนปรนที่บ้านเกาะทราย

จุดผ่อนปรนที่บ้านเกาะทราย ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 บ้านเกาะทราย ตำบลแม่สาย จังหวัด เชียงราย เนื่องจากจุดผ่อนปรนแห่งนี้อยู่ห่างจากสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 1 เพียง 300 เมตร ปัจจุบันจึงระงับการเข้า-ออก และให้เข้า-ออกที่จุดผ่านแดนถาวรข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 1 แทน อย่างไรก็ตามยังไม่มีประกาศปิดจุดผ่อนปรนอย่างเป็นทางการ

⁸ สุมาลี สุขตานนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, (กรุงเทพฯ: สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557), หน้า 115.

⁹ “เรื่องเปิดจุดผ่อนปรนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย,” ประกาศจังหวัดเชียงราย, 29 มิถุนายน 2538.

¹⁰ สัมภาษณ์ สิบโทวงศกร วงคำ, หัวหน้าชุดจุดผ่อนปรนบ้านหัวฝาย, 5 สิงหาคม 2558.

สภาพจุดผ่อนปรนทำบ้านเกะทรายในปัจจุบัน

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 5 สิงหาคม 2558.

(ซ้าย) รถที่ใช้ในการขนส่งสินค้า (ขวา) เรือที่ใช้ในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารข้ามแม่น้ำรวกที่
จุดผ่อนปรนบ้านปางห้า

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 6 สิงหาคม 2558.

- จุดผ่อนปรนทำบ้านปางห้า

จุดผ่อนปรนบ้านปางห้า ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ตรงข้ามกับ บ้านป่ากุก เมืองท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า¹¹ เป็นหนึ่งในจุดผ่อนปรนซึ่งเปิดตามประกาศของจังหวัดเชียงรายลงวันที่วันที่ 29 มิถุนายน 2538 การค้าบริเวณจุดผ่อนปรนนี้เป็นการค้าระดับชาวบ้าน โดยชาวพม่าเข้ามาเพื่อซื้อสินค้าในอำเภอแม่สาย ติดตัวกับไปเพื่อบริโภค หรือสั่งซื้อสินค้าจำพวกพืชผัก และสัตว์มีชีวิต เช่น ไก่บ้าน จากเกษตรกรในหมู่บ้านฝั่งตรงข้าม สินค้าที่นำมาขายฝั่งไทย ได้แก่ ของป่า เช่นหวาย เป็นต้น¹² เนื่องจากบริเวณนี้มีแม่น้ำรวกเป็นเส้นกั้นเขตแดน การขนส่งใช้เรือท้องแบนเป็นหลัก การเดินทางมายังจุดผ่อนปรนทั้งสองฝั่งใช้รถจักรยานยนต์รับจ้าง หากสินค้ามีปริมาณมากจะใช้รถเข็นพ่วงเป็นพาหนะในการขนส่ง

¹¹ สุมาลี สุขदानนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 116.

¹² สัมภาษณ์ สิบโทวงศกร วังคำ.

- จุดผ่อนปรนท่าดินดำ

จุดผ่อนปรนท่าดินดำ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านป่าแดง ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ตรงข้ามบ้านดินดำ เมืองท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า¹³ ไม่มีการค้าขายบริเวณจุดผ่อนปรน เนื่องจากชาวพม่าส่วนใหญ่เข้าไปซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภคในอำเภอแม่สายและนำติดตัวกลับไป เนื่องจากชายแดนบริเวณนี้มีแม่น้ำรวกเป็นเส้นกั้นพรมแดน การขนส่งจึงให้ทางเรือขนาดไม่เกิน 5 ตัน ใช้ขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า สำหรับการเดินทางไปยังอำเภอแม่สายเพื่อซื้อสินค้าหาหมอ หรือเยี่ยมญาติ ส่วนใหญ่เดินทางโดยรถจักรยานยนต์รับจ้าง

เรือที่ใช้ในการขนส่งคนข้ามแม่น้ำรวก ณ จุดผ่อนปรนท่าดินดำ

สภาพทั่วไปจุดผ่อนปรนบ้านดินดำ (ซ้าย)ฝั่งไทย (ขวา)ฝั่งพม่า

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 6 สิงหาคม 2558.

2. จังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่มีเขตแดนติดต่อกับรัฐฉาน มีอำเภอที่มีพรมแดนติดต่อกับพม่า 5 อำเภอ คือ แม่ฮ้าง ผาเงา ไชยปราการ เชียงดาว และเวียงแหง มีจุดผ่อนปรน 2 จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรน

¹³ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรน ณ ท่าดินดำ บ้านป่าแดง หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย,” ประกาศจังหวัดเชียงราย, 4 เมษายน 2548.

ช่องทางก๊วผาวอก และช่องทางช่องทางหลักแต่ง การนำเข้า-ส่งออกอยู่ในความรับผิดชอบของ
ด่านศุลกากรเชียงดาว

- จุดผ่อนปรนช่องทางก๊วผาวอก

จุดผ่อนปรนช่องทางก๊วผาวอก ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านอรุโณทัย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียง
ดาว จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ตรงข้ามบ้านป่าแหม ตำบลเมืองหาง เมืองสาด รัฐฉาน จุดผ่อนปรนแห่ง
นี้ได้รับการประกาศให้เป็นด่านพรมแดนของด่านศุลกากรเชียงดาวตั้งแต่ พ.ศ. 2506¹⁴ ช่องทาง
ก๊วผาวอกระวังการเข้า-ออกตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ตามประกาศของกองทัพบกที่ 3 เนื่องมาจาก
ปัญหาเรื่องความมั่นคง¹⁵ ต่อมาได้มีการปิดเปิดอยู่หลายครั้งและครั้งสุดท้ายจังหวัดเชียงใหม่ได้มี
ประกาศลงวันที่ 31 มกราคม 2551 เปิดจุดผ่อนปรนแห่งนี้¹⁶ อย่างไรก็ตามทางการพม่าไม่ยอม
เปิดจุดผ่านแดน จึงทำให้ไม่สามารถการค้าขายผ่านจุดผ่อนปรนแห่งนี้ได้¹⁷

สภาพการค้าชายแดนก่อนปิดจุดผ่อนปรน สินค้าส่งออกเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค โดยร้อยละ 1
สินค้าส่งออกเพื่อบริโภคภายในเมืองสาดซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับจุดผ่อนปรน ที่เหลือ
ขนส่งต่อไปที่เมืองตองยี ซึ่งเป็นเมืองเอกของรัฐฉาน สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ พืชไร่ โค-กระบือ
หินเพื่อใช้ในการก่อสร้าง¹⁸

เส้นทางคมนาคมฝั่งไทยถือว่ามีความสะดวกเป็นอย่างมาก จากตัวเมืองเชียงใหม่ถึงจุด
ผ่านแดนเป็นถนนลาดยาง อีกทั้งเส้นทางลาดชันไม่มาก รถบรรทุกขนาดใหญ่สามารถขนส่งสินค้า
ได้ แต่สำหรับเส้นทางในฝั่งพม่าเป็นถนนลูกรังบนภูเขาสูง มีลักษณะเป็นหลุมเป็นบ่อ เส้นทางบาง
ช่วงมีความลาดชันมาก¹⁹

¹⁴ “กฎกระทรวง ฉบับที่ 42 (พ.ศ. 2506) ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2469” ราช
กิจจานุเบกษา เล่ม 80 ตอนที่ 23 หน้า 141-143 วันที่ 12 มีนาคม 2506 [สายตรง]. สำนักงานเลขานุการ
คณะรัฐมนตรี. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [5 พฤษภาคม 2556].

¹⁵ สัมภาษณ์ ศิริพรรณ วิสุทธิพรผล, นายด่านศุลกากรเชียงดาว, 9 กันยายน 2557.

¹⁶ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรน ณ ช่องทางก๊วผาวอก บ้านอรุโณทัย หมู่ที่ 10 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่ (เพิ่มเติม),” ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 22 มกราคม 2551.

¹⁷ ตรวจคนเข้าเมืองเชียงใหม่. “หนังสือที่ 0029.62(3)/2741,” 18 พฤษภาคม 2554.

¹⁸ สุมาลี สุขตานนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 123.

¹⁹ สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเปียงหลวง, 10 กันยายน 2557.

ช่องทางก๊วผาวอกในปัจจุบันที่อยู่ในสภาพถูกทิ้งร้าง

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 9 กันยายน 2557.

- จุดผ่อนปรนช่องทางหลักแต่่ง

จุดผ่อนปรนช่องทางหลักแต่่ง ตั้งอยู่บ้านเปียงหลวง หมู่ที่ 1 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ตรงข้ามบ้านปางก่าก่อ ตำบลเมืองเต๊ะ เมืองสาต รัฐฉาน²⁰ ช่องทางหลักแต่่งเปิดเป็นจุดผ่อนปรนตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการค้าบริเวณชายแดนของสองประเทศ และกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ระหว่างจังหวัดเชียงใหม่ กับเมืองเต๊ะ เมืองทา เมืองสาต และชุมชนรัฐฉาน ประเทศพม่า²¹ นอกจากนี้ช่องทางหลักแต่่งยังห่างจากตัวเมืองทา ซึ่งเป็นเมืองที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดนของประเทศพม่า ประมาณ 20 กิโลเมตร²² ปัจจุบันเมืองทาได้มีหน่วยราชการมาตั้งแล้ว เช่น ศุลกากร โรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ รวมทั้งมีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ชลประทาน หรือเส้นทาง

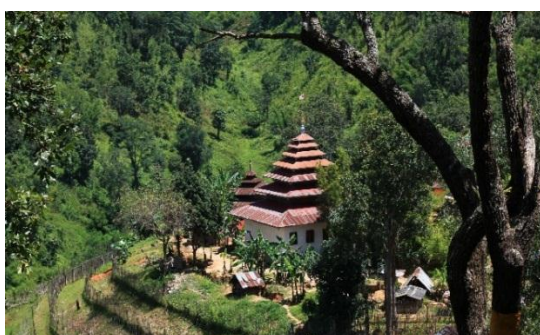
²⁰ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรน ณ ช่องทางหลักแต่่ง บ้านเปียงหลวง หมู่ที่ 1 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่,” ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 27 เมษายน 2541.

²¹ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรน ณ ช่องทางหลักแต่่ง บ้านเปียงหลวง หมู่ที่ 1 ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่,” ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 27 เมษายน 2541.

²² สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย.

คมนาคม ซึ่งเป็นไปตามคำมั่นสัญญาของรัฐบาลกลางพม่าที่ให้ไว้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐฉาน 12 ข้อ โดยข้อที่ 10 มีนัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจบริเวณชายแดน²³

ช่องทางหลักแห่งถูกระงับการเข้า-ออกมาตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2545 หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดต่างพยายามผลักดันให้ช่องทางดังกล่าวกลับมาเปิดให้ค้าขายอีก²⁴ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ ปัจจุบันช่องทางหลักแห่งจึงอยู่ในสภาพถูกทิ้งร้าง แม้แต่บ้านปางกา ก่อซึ่งอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนขนาดใหญ่ของชาวไทใหญ่ ที่มีมูลค่าการค้ามากกว่า 7 แสนบาทต่อวัน กลายเป็นปรารังและเป็นที่ตั้งของกองกำลังทหารพม่า แต่อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยทั้งสองฝั่งของชายแดนเป็นชาวไทใหญ่ มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้ยังคงมีการค้าขายกันอยู่ โดยเฉพาะผ้าทอมือของชาวไทใหญ่ โดยต้องขนส่งผ่านจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย เพื่อขนส่งต่อไปยังรัฐฉาน²⁵

(ซ้าย) หมู่บ้านปางกา ก่อคู่ค้าสำคัญของจุดผ่อนปรนช่องทางหลักแห่งปัจจุบันเหลือเพียงวัดเท่านั้น

(ขวา) สภาพเส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางหลักแห่ง

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 10 กันยายน 2557.

สำหรับการขนส่งชายแดนเส้นทางจากเชียงใหม่ถึงช่องทางบ้านหลักแห่ง เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง มีความลาดชันและโค้งหักศอกมากตั้งแต่แยกทางหลวง 1178 กับ 1132 ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อรถขนาดใหญ่ เช่น รถสิบล้อ สำหรับเส้นทางในฝั่งพม่า นั้น เป็นเส้นทางที่มีความลาดชัน คดเคี้ยว และต้องไต่สันเขาที่มีความสูงมากกว่า 4 พันฟุต (แต่น้อยกว่าเส้นทางพม่าด้านจุดผ่อนปรนช่องทางก๊วผาวอก ที่มีความสูงมากกว่า 6 พันฟุต)²⁶ รถที่ใช้ในการขนส่งสินค้าขับเคลื่อนได้เป็นรถขับเคลื่อน 4 ล้อเท่านั้น

²³ สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย.

²⁴ สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย.

²⁵ สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย.

²⁶ สัมภาษณ์ อนุสรณ์ คำอ้าย.

3. จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเขตแดนทิศเหนือติดกับรัฐฉาน และทิศตะวันตกติดกับรัฐคะยา และรัฐกะเหรี่ยง มี 6 อำเภอที่มีพรมแดนติดต่อกับพม่า ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอปาย อำเภอปางมะผ้า อำเภอขุนยวม อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย มีจุดผ่อนปรน 5 จุด รายละเอียดมีดังนี้

- จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ่ง

จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน²⁷ อยู่ตรงข้ามบ้านนามน ตำบลหัวเมือง เมืองลอมแหลม รัฐฉาน จุดผ่อนปรนแห่งนี้เป็นด่านพรมแดนของด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน²⁸ การค้าบริเวณจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ่งมีมูลค่ามากที่สุดเมื่อเทียบกับจุดผ่อนปรนอื่น ๆ ที่อยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน โดยคิดเป็นร้อยละ 60 ของมูลค่าการค้าที่ผ่านพิธีการทั้งหมด²⁹ สภาพการค้าชายแดนส่วนใหญ่เป็นการส่งออกโดยเฉพาะสินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ อาหารกึ่งสำเร็จรูป เครื่องดื่ม และน้ำมันพืช โดยสินค้าเกือบทั้งหมดจะมีศูนย์กลางกระจายสินค้าอยู่ที่เมืองตองจี เมืองเอกของรัฐฉาน³⁰ โดยการค้ามีทั้งที่ผ่านพิธีศุลกากร และการค้าระดับชาวบ้าน โดยการค้าที่ผ่านพิธีศุลกากรจะมีการตรวจนับสินค้าก่อนที่ด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน หลังจากนั้นจึงขนส่งมายังชายแดน และมีการตรวจนับอีกครั้ง บางส่วนจะขนถ่ายและเก็บรักษาไว้ที่คลังสินค้าซึ่งตั้งอยู่ก่อนถึงสันเขตชายแดน เพื่อรอการขนส่งข้ามแดนสำหรับการค้าระดับชาวบ้านพ่อค้าในฝั่งพม่าจะติดต่อพ่อค้าไทยที่บริเวณชายแดนแล้วฝากรายการสั่งซื้อให้ดำเนินการจัดซื้อและมอบส่งที่ชายแดน

เส้นทางคมนาคมทางฝั่งไทยค่อนข้างดี เป็นถนนลาดยางสลับคอนกรีตจนถึงบริเวณสันเขตชายแดน รถสิบล้อสามารถขนส่งได้ แต่บริเวณทางขึ้นเขาก่อนถึงสันเขตประมาณ 3 กิโลเมตร ถนนค่อนข้างแคบและชัน สำหรับเส้นทางในฝั่งพม่านั้นค่อนข้างจะยากลำบาก เนื่องจากเป็นถนนลูกรังบนภูเขาสูงชัน รถขนาดใหญ่ไม่สามารถวิ่งได้ รถที่ใช้ในการขนส่งเป็นรถขับเคลื่อนสี่ล้อยกสูงเท่านั้น บริเวณก่อนถึงจุดผ่อนปรนประมาณ 2 กิโลเมตรมีลานกว้าง ซึ่งเคยใช้เป็นตลาดนัด

²⁷ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า ช่องทางบ้านห้วยผึ่ง หมู่ที่ 4 ตำบลห้วยผา อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน,” ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 1 กรกฎาคม 2539.

²⁸ “กฎกระทรวง กำหนดทำหรือที่ สนามบินศุลกากร ทางอนุมติ ด่านพรมแดน และด่านศุลกากร พ.ศ. 2553,” สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 26 ก หน้า 76 วันที่ 21 เมษายน 2553 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [29 มกราคม 2556].

²⁹ สัมภาษณ์ กฤษฎา ธีรวิทย์, นักวิชาการศุลกากรชำนาญการ ด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 5 กันยายน 2557.

³⁰ สัมภาษณ์ ดาปตำรวจประเสริฐ พลสิงห์, รองประธานหอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 6 กันยายน 2557.

ชายแดน ปัจจุบันได้ยกเลิกและใช้เป็นสถานที่ในการเปลี่ยนถ่ายพาหนะเพื่อขนส่งต่อไปยังพม่า หรือใช้พักสินค้าชั่วคราวเพื่อรอการส่งมอบ

โรงพักสินค้าบริเวณสันเขตชายแดน

การเปลี่ยนถ่ายพาหนะบริเวณชายแดน ณ จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง
ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 5 กันยายน 2557.

- จุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดิน

จุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดิน ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปาย อยู่ตรงข้ามกับบ้านถ้ำคำ ตำบลเมืองบ้านใหม่ เมืองลอยก่อ รัฐคะยา³¹ บ้านน้ำเพียงดินได้ประกาศเป็นด่านพรมแดนของด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนตั้งแต่ พ.ศ. 2484³² และประกาศเปิดเป็นจุดผ่อนปรนในวันที่ 21 กันยายน 2552 ซึ่งในขณะนั้นบ้านน้ำเพียงดินมีสถานะเป็นบ้านบริวาร

³¹ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า บ้านน้ำเพียงดิน (บ้านบริวารบ้านห้วยเตี๋ย) หมู่ที่ 3 ตำบลผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน,” ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 21 กันยายน 2552.

³² “กฎกระทรวงการคลัง ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 (ฉบับที่ 5),” สำนักงานเลขานุการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58 หน้า 641-645 วันที่ 13 พฤษภาคม 2484 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [4 มิถุนายน 2556].

บ้านห้วยเตือได้³³ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องดื่มชูกำลัง ส่วนสินค้าขาเข้าได้แก่ แร่พลวง โคกระบือมีชีวิต เนื่องจากการขนส่งบริเวณชายแดนมีความยากลำบากเป็นอย่างมาก ทั้งรถและเรือขนาดใหญ่ไม่สามารถขนส่งสินค้าได้ สามารถใช้เพียงรถขับเคลื่อนสี่ล้อ และเรือหางยาวขนาดเล็กเท่านั้น การค้าส่วนใหญ่จึงเป็นการค้าระดับชาวบ้านที่อยู่ติดชายแดนเข้ามาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามยังคงมีสินค้าบางส่วนถูกส่งไปยังเมืองเมืองกอกูเล ของสหภาพแห่งชาติกระเหรี่ยง หรือ KNU ในฝั่งพม่า³⁴

สภาพเส้นทางขนส่งเข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 5 กันยายน 2557.

(ซ้าย) สภาพเส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดิน อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี

(ขวา) ชาวพม่าข้ามมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคฝั่งไทยด้วยเรือหางยาว

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 6 กันยายน 2557.

สำหรับการขนส่งชายแดน เส้นทางจากอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนจนถึงจุดผ่อนปรนบ้านน้ำเพียงดินเป็นถนนลาดยางสองช่องทางจราจร รถขนาดใหญ่สามารถขนส่งสินค้าได้³⁵ แต่หลังจากจุดผ่านแดนเป็นต้นไปเป็นการขนส่งตามแม่น้ำปาย ปัญหาในการขนส่ง คือ แม่น้ำปายมีร่องน้ำตื้น

³³ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า บ้านน้ำเพียงดิน (บ้านบริวารบ้านห้วยเตือ) หมู่ที่ 3 ตำบลผาบ่อง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 21 กันยายน 2552.

³⁴ สัมภาษณ์ ทิน อุ่นใจ, ผู้ประกอบการนำเข้าแร่, โคกระบือมีชีวิตจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 6 กันยายน 2557.

³⁵ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 6 กันยายน 2557.

มาก เรือขนาดใหญ่ไม่สามารถขนส่งสินค้าได้ และยิ่งในฤดูแล้งแม้แต่เรือเล็กยังไม่สามารถวิ่งได้ จึงทำให้เส้นทางดังกล่าวไม่ค่อยนิยมใช้ในการขนส่งสินค้า

- จุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่น

จุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่น ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม ติดกับตำบลแม่เงาและเมืองลอยก่อ รัฐคะยา³⁶ โดยจุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนที่อยู่ใกล้เมืองมณฑลเย่ศูนย์กลางการค้าในตอนกลางของประเทศพม่ามากที่สุดเมื่อเทียบกับจุดผ่านแดนอื่นๆ³⁷ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ได้แก่ เครื่องดื่มชูกำลัง เบียร์ สินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ โคกระบือมีชีวิต การค้าบริเวณชายแดนจุดผ่อนปรนยังถือว่ามีปริมาณการค้าเบาบาง เนื่องจากปัญหาด้านต้นทุนของสินค้าอันเนื่องมาจากสภาพเส้นทางขนส่งและระยะทางจากแหล่งกระจายสินค้าฝั่งไทย³⁸ อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มที่จะมีปริมาณการค้าสูงขึ้น เนื่องจากทางฝั่งพม่าได้มีการก่อสร้างเส้นทางมาจนถึงจุดผ่อนปรนซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จในปลายปี 2558 อีกทั้งมีการสร้างสะพานขนาดใหญ่เพื่อข้ามแม่น้ำสาละวินจะช่วยให้การขนส่งทางฝั่งพม่าสะดวกขึ้น³⁹ ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนราชการพยายามผลักดันให้ยกระดับจุดผ่อนปรนนี้เป็นจุดผ่านแดนถาวร เนื่องจากการเมืองชายแดนบริเวณนี้นับว่ามีความสงบมาก สังเกตได้จากบริเวณชายแดนอยู่ภายใต้การควบคุมของทหารพม่า ซึ่งแตกต่างจากช่องทางการค้าอื่นๆ ที่ควบคุมโดยกองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งชายแดนฝั่งพม่าได้เริ่มมีการสร้างศูนย์ราชการต่างๆ และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น สะพานข้ามแม่น้ำ ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น⁴⁰

สำหรับการขนส่งชายแดน เส้นทางจากตัวอำเภอขุนยวมเป็นถนนลาดยางสองช่องทางจราจร รถบรรทุกขนาดใหญ่สามารถขนส่งได้สะดวก จากบ้านประตูเมือง ตำบลแม่เงาถึงแยกบ้านห้วยต้นนุ่นเป็นถนนคอนกรีต หลังจากนั้นเป็นถนนลูกรังและขึ้นเขาสูงชัน ในฤดูฝนรถบรรทุกขนาดใหญ่ไม่สามารถวิ่งได้ ต้องมาเปลี่ยนถายเป็นรถขับเคลื่อนสี่ล้อที่บริเวณนี้⁴¹ ถนนช่วงนี้ไม่สามารถปรับปรุงได้ เนื่องจากอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวน⁴² ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เงา และ

³⁶ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า ช่องทางห้วยต้นนุ่น หมู่ 4 ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัด แม่ฮ่องสอน,”ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 30 ธันวาคม 2537.

³⁷ สัมภาษณ์ ดาบตำรวจประเสริฐ พลสิงห์, รองประธานหอการค้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 6 กันยายน 2557.

³⁸ สัมภาษณ์ ดาบตำรวจประเสริฐ พลสิงห์.

³⁹ สัมภาษณ์ สิทธิชัย บุญระชัยสวรรค์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 7 สิงหาคม 2557.

⁴⁰ สัมภาษณ์ สิทธิชัย บุญระชัยสวรรค์.

⁴¹ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 6 กันยายน 2557.

⁴² สัมภาษณ์ สิทธิชัย บุญระชัยสวรรค์.

องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้ทำเรื่องเสนอต่อคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อกันพื้นที่สองข้างทางข้างละ 35 เมตรเพื่อปรับปรุงถนนไปจนถึงสันเขตชายแดนบ้านห้วยต้นนุ่น แต่ยังไม่มีความคืบหน้า⁴³

(ซ้าย) เส้นทางขนส่งฝิ่นพม่าจากจุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่น

(ขวา) การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสาละวินในฝั่งพม่า

ที่มา : เอกสารประกอบการสัมภาษณ์ ดาบท้ารวจประเสริฐ พลสิงห์, 7 กันยายน 2557

สภาพเส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรน (ซ้าย) ช่วงแรกเป็นถนนลาดยาง (ขวา) ช่วงหลังเป็นถนนดินลูกรัง

(ซ้าย) จุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าจากรถสิบล้อสู่รถขับเคลื่อนสี่ล้อ บริเวณแยกบ้านห้วยต้นนุ่น
(ขวา) ที่ตั้งหน่วยทหารพม่าบริเวณสันเขตชายแดนตรงข้ามกับจุดผ่อนปรนช่องทางห้วยต้นนุ่น

ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 7 กันยายน 2557.

⁴³ สัมภาษณ์ สิทธิชัย บุญระชัยสวรรค์.

● จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทิน

จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเสาทิน อำเภอแม่สะเรียง อยู่ตรงข้ามกับบ้านน้ำม่าง เมืองเคนนา รัฐกะเหรี่ยง⁴⁴ ใน พ.ศ. 2539 จุดผ่อนปรนนี้ได้รับการประกาศให้ด่านพรมแดนของด่านศุลกากรแม่สะเรียง⁴⁵ และใน พ.ศ. 2548 ได้มีประกาศจังหวัดให้เป็นจุดผ่อนปรน⁴⁶ เนื่องจากจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทินมีสภาพเส้นทางขนส่งค่อนข้างลำบาก ต้องขึ้นเขาสูงชันและผ่านข้ามลำน้ำหลายครั้ง แต่เนื่องจากอยู่ใกล้กับแหล่งการค้าสำคัญในฝั่งพม่ามากที่สุด เช่น ลอยก้อ เมืองเอกของรัฐกะยา เนปิดอร์ เมืองหลวงของพม่า เมื่อเทียบกับจุดผ่อนปรนอื่นๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงทำให้ยังคงมีการขนส่งสินค้าผ่านช่องทางการค้านี้

รูปแบบการค้าจะแตกต่างจากจุดผ่อนปรนอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นการค้าที่พ่อค้ารายใหญ่ทางฝั่งไทยซึ่งส่วนใหญ่อยู่ที่เชียงใหม่ทำการตกลงซื้อขายสินค้ากับพ่อค้าในฝั่งพม่าโดยตรง สำหรับผู้ประกอบการในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเพียงผู้ดำเนินการพิธีการศุลกากรและขนส่งข้ามชายแดนเท่านั้น⁴⁷ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ได้แก่ เครื่องดื่มชูกำลัง เบียร์ น้ำอัดลม ส่วนสินค้าเข้าที่สำคัญ ได้แก่ พริกแห้ง งามา โคกระบือมีชีวิต ปลาหางหลักของสินค้ามักจะไปที่จังหวัดลอยก้อ รัฐกะยา⁴⁸ การลำเลียงสินค้าจะใช้ขบวนรถสิบล้อครั้งละ 8-10 คัน ขนส่งสินค้าขึ้นไปเก็บที่โกดังของผู้ขนส่งพม่าที่บริเวณสันเขตชายแดน เพื่อรอการรับมอบและส่งต่อไปยังจุดหมายปลายทาง สำหรับบริเวณชายแดนมีร้านค้าขายปลีกอยู่ 1 ร้าน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเสาทิน ทั้งที่ดินและสาธารณูปโภค เนื่องจากในอดีตองค์การบริหารส่วนตำบลเสาทินมีนโยบายผลักดันให้มีการค้าขายบริเวณชายแดน แต่ด้วยสภาพเส้นทางที่มีความลำบาก รวมทั้งความไม่สงบตามแนวชายแดนจึงทำให้การค้าซบเซาเหลือเพียงร้านค้าเพียงร้านเดียว⁴⁹ โดยจำหน่ายสินค้าให้หมู่บ้านใกล้เคียงในฝั่งไทยและฝั่งพม่า มีมูลค่าการค้าเดือนละ 1-2 แสนบาท⁵⁰

⁴⁴ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า ช่องทางบ้านเสาทิน หมู่ที่ 1 ตำบลเสาทิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน,” ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 28 กันยายน 2548.

⁴⁵ “กฎกระทรวง ฉบับที่ 111 (พ.ศ.2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480” สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอน 25 ก หน้า 22-24 วันที่ 5 กรกฎาคม 2539 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [11 พฤษภาคม 2556].

⁴⁶ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า ช่องทางบ้านเสาทิน หมู่ 1 ตำบลเสาทิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ประกาศจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 28 กันยายน 2548.

⁴⁷ สัมภาษณ์ ดาบตำรวจประเสริฐ พลสิงห์.

⁴⁸ สัมภาษณ์ อินศวร พิทักษ์, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสาทิน อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2 กันยายน 2557.

⁴⁹ สัมภาษณ์ อินศวร พิทักษ์.

⁵⁰ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 2 กันยายน 2557.

(ซ้าย) โรงพักสินค้าบริเวณจุดผ่อนปรน (ขวา) ร้านค้าปลีกบริเวณจุดผ่อน

สภาพเส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทิน

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 2 กันยายน 2557.

เส้นทางที่เข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทินมีความลาดชันมาก ตลอดระยะทาง 70 กิโลเมตรที่เข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านเสาทินเป็นถนนดินลูกรังและได้ขึ้นเขาสูงชันเกือบทั้งหมด เส้นทางบางช่วงต้องข้ามลำห้วยมากถึง 48 ครั้ง รถที่เข้ามาขนส่งแต่ละครั้งมักจะเข้ามาพร้อมกันประมาณ 8-10 คันเพื่อช่วยเหลือกันในการที่ติดหล่ม สาเหตุที่ไม่สามารถพัฒนาเส้นทางบ้านเสาทินได้ เนื่องจากเส้นทางเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทำให้ไม่สามารถทำการก่อสร้างถนนได้

- จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ

จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน⁵¹ อยู่ตรงข้ามตำบลผาปูน (Hpapun) เมืองผาอัน (หรือ พะอัน ภาษาอังกฤษ Hpa-an) รัฐกะเหรี่ยง⁵² จุดผ่อนปรนนี้เป็นช่องทางการค้าที่เคยมีการค้าคึกคัก เนื่องจากเป็น

⁵¹ เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าไทย-พม่า ช่องทางบ้านแม่สามแลบ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 28 มีนาคม 2549.

⁵² Uaye Min Oo, "D.P.S. Myanmar Guide Map English Version," (Design Printing Services), April 2004. Wikipedia. Hpapun [Online]. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Hpa-an_District [17

ช่องทางนำเข้าไม้ แร่ และจุลเฟรมจากพม่า ปัจจุบันการค้าซบเซาลงเนื่องจากปัญหาการสู้รบตามแนวระหว่างกองกำลังทหารพม่ากับกองกำลังปลดปล่อยของสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Union หรือ KNU) แม้ว่าปัจจุบันกองกำลังพม่าจะสามารถยึดพื้นที่ได้ ทำให้การสู้รบเบาบางลง แต่การค้าชายแดน ณ บ้านแม่สามแลบไม่ได้คึกคักได้เหมือนเดิม เนื่องจากมีทหารพม่าลาดตระเวนอยู่ตลอดเวลา ทำให้การขนส่งตามแม่น้ำสาละวินสัญจรได้ในขอบเขตที่จำกัด อีกทั้งมีกับระเบิดที่ทหารทั้งสองฝ่ายวางไว้อย่างไม่ถูกเก็บกู้ให้เรียบร้อย⁵³

สภาพเส้นทางเข้าสู่จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ

(ซ้าย) การขนส่งนำเข้าโคกระบือมีชีวิต (ขวา) หมู่บ้านพม่าริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 4 กันยายน 2557.

จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ เป็นจุดบรรทุกขนถ่ายสินค้าทั้งหมดที่ค้าขายเลียบแม่น้ำสาละวิน⁵⁴ โดยหากทวนกระแสขึ้นไปจะสามารถไปถึงเมืองกอกูเล ฐานที่ตั้งสำคัญของ KNU สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ โค

September, 2011].

⁵³ พจน์ สังข์ลาโพธิ์. จอโฮมสเตย์-ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่ตาฝั่งและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องจากอดีตถึงปัจจุบัน 2553. [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://jaw-uhomestay.blogspot.com> [17 กันยายน 2554].

⁵⁴ สัมภาษณ์ คำธร วิษณุกรรม, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 4 กันยายน 2557.

กระบือมีชีวิต รูปแบบการค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าระดับชาวบ้าน กล่าวคือ เป็นการค้าขายของชาวบ้านที่อยู่ตามฝั่งแม่น้ำสาละวิน

เส้นทางจากตัวอำเภอแม่สะเรียงถึงจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบเป็นถนนลาดยาง 2 ช่องจราจร ไม่มีไหล่ทาง มีความลาดชันและคดเคี้ยวมาก บางช่วงมีความทรุดโทรมเนื่องจากการใช้งาน ในช่วงฤดูฝนมักประสบปัญหาดินและหินถล่มปิดเส้นทาง บริเวณก่อนถึงจุดผ่านแดนประมาณ 1 กิโลเมตรถนนแคบมากและมีบ้านเรือนติดอยู่ริมถนนจึงเป็นอุปสรรคต่อรถขนาดใหญ่ที่เข้าไปขนส่งสินค้า สำหรับการขนส่งทางแม่น้ำสาละวิน ตั้งแต่จุดผ่อนปรนขึ้นไปทางเหนือสามารถขนส่งสินค้าได้สะดวกเนื่องจากมีร่องน้ำที่ลึกสามารถรองรับเรือขนาดใหญ่ได้ โดยเรือที่ขนส่งเป็นเรือไทย อย่างไรก็ตามเมื่อถึงบ้านสะกอกต้องทำการเปลี่ยนถ่ายเรือเป็นเรือพม่า หรือรถบรรทุกเพื่อขนส่งต่อด้วยทางถนน⁵⁵ ปัญหาในการขนส่ง คือ เมื่อเลยหมู่บ้านสะกอกทำขึ้นไปแล้ว ทั้งสองฝั่งแม่น้ำสาละวินเป็นพื้นที่ของพม่าซึ่งอยู่ในการปกครองของรัฐกะเหรี่ยงและรัฐคะยา ซึ่งมีกฎระเบียบที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความล่าช้าในการขนส่ง อีกทั้งเส้นทางจากทางน้ำเพื่อลำเลียงสินค้าไปขนส่งต่อทางบกในฝั่งพม่ามีความยากลำบากมาก พ่อค้ารายใหญ่จึงไม่นิยมขนส่งสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนนี้

4. จังหวัดตาก

จังหวัดตากมีอาณาเขตด้านตะวันตกติดต่อกับรัฐกะเหรี่ยงของพม่าที่อำเภอท่าสองยาง แม่ระมาด แม่สอ ด พบพระ และอุ้มผาง มีจุดผ่านแดนเพียงจุดเดียวตั้งอยู่ที่อำเภอแม่สอ ด ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย การนำเข้า-ส่งออกอยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรแม่สอ ด

● จุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย

จุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอ ด จังหวัดตาก อยู่ตรงข้ามเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง การค้าชายแดนบริเวณจุดผ่านแดนถาวรบ้านริมเมย มีรูปแบบการค้าหลายรูปแบบทั้งการค้าในระบบที่ต้องผ่านพิธีการศุลกากร การค้าระดับชาวบ้าน และการค้านอกระบบ การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าแบบซื้อมาขายไป ไม่ได้มีการผลิตและจำหน่ายเอง โดยผู้ประกอบการรายใหญ่จากกรุงเทพฯ ฯ และผู้ประกอบการในท้องถิ่นที่มีเครือข่าย

⁵⁵ สัมภาษณ์ ไตรรัตน์ วนาศิริสุข, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 กันยายน 2557.

และมีความคุ้นเคยกับพ่อค้าพม่า สามารถใช้ภาษาพม่าในการสื่อสาร สำหรับผู้ประกอบการในจังหวัดอื่น เช่น เชียงใหม่ เชียงราย หรือระนอง มีน้อยมาก การซื้อขายใช้ทั้งเงินบาทและเงินจ๊าต⁵⁶

การขนส่งชายแดนใช้เส้นทางถนนเป็นหลัก จากอำเภอเมืองตากถึงอำเภอแม่สอดใช้ทางหลวงหมายเลข 105 ส่วนใหญ่เป็น 2 ช่องทาง ประกอบกับมีสภาพภูมิประเทศเป็นเขาสูงชันและมีระยะทางถึง 80 กิโลเมตร ทำให้การขนส่งสินค้าเกิดความไม่สะดวก ในช่วงที่มีฝนตกมากๆ ไม่สามารถขนส่งสินค้าได้⁵⁷ บริเวณสะพานมิตรภาพข้ามแม่น้ำเมยไม่สามารถรองรับรถบรรทุกที่มีขนาดเกิน 25 ตัน ส่งผลให้ต้องใช้รถบรรทุกขนาดเล็กหลายคันในการขนส่ง อีกทั้งในบริเวณชายแดนไม่สามารถรองรับรถในปริมาณมากได้ จึงทำให้การจราจรติดขัดเป็นอย่างมาก บางครั้งติดขัดมากจนถึงหน้าสำนักงานหอการค้าจังหวัดตาก⁵⁸

(ซ้าย) สภาพเส้นทางจากผาอัน-กอกาเร็ก (ขวา) ถนนช่วงเส้นทาง 18 กิโลเมตรเข้าสู่ชายแดนเมียวดี

(ซ้าย) ด่านพรมแดนฝั่งเมียวดี (ขวา) ด่านพรมแดนฝั่งแม่สอด

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 27 กรกฎาคม 2557.

⁵⁶ ศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-พม่า จังหวัดตาก. รายงานการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ปี 2553 [สายตรง]. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก แหล่งที่มา:

[www.moc.go.th/opscenter/tk/kcd_pre% 202553.pdf](http://www.moc.go.th/opscenter/tk/kcd_pre%202553.pdf) [2 กุมภาพันธ์ 2558].

⁵⁷ สุมาลี สุขदानนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 158.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 257.

สำหรับเส้นทางในฝั่งพม่ามีความยากลำบากมาก โดยระยะทางจากแม่สอดไปยังกั๋ง 420 กิโลเมตร แต่การเดินทางปัจจุบันต้องใช้เวลา ประมาณ 10-12 ชั่วโมง เนื่องจากถนนช่วงที่อยู่บนภูเขา แคบ สูงชัน ไม่มีไหล่ทาง และอีกทั้งเป็นเส้นทางเดินรถทางเดียวต้องสลับวิ่งขาขึ้นและขาล่องคนละวัน ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยให้งบประมาณในการสร้างถนนเมียวดี-เซิงเขาตะนาวศรี ระยะทาง 18 กิโลเมตร ซึ่งสามารถบรรเทาปัญหาเพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น⁵⁹

นอกจากการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านพรมแดนแล้วยังมีการนำเข้า-ส่งออกผ่านคลังสินค้าชั่วคราว เป็นการค้าขายกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลพม่า จึงไม่อนุญาตให้ขนส่งผ่านสะพานข้ามแม่น้ำเมย สำหรับฝ่ายไทยเป็นการนำเข้า-ส่งออกเฉพาะคราวตามมาตรา 5 ทวิ พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 ในขณะที่พม่าถือว่าเป็นการค้านอกกรอบเนื่องจากคลังสินค้าชั่วคราวเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย จึงเรียก คลังสินค้า ว่า “ท่าข้าม” จากข้อมูล ณ ธันวาคม 2553 ระบุว่ามียุทธภัณฑ์ชั่วคราวทั้งสิ้นจำนวน 22 แห่ง⁶⁰

5. จังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีมี 5 อำเภอที่มีเขตแดนติดต่อกับพม่า คือ อำเภอเมือง อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอไทรโยค และอำเภอด่านมะขามเตี้ย โดยติดต่อกับรัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และเขตตะนาวศรี มีจุดผ่านแดน 2 จุด อยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรสังขละบุรี ดังนี้

● จุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน

จุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 บ้านพุน้ำร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมืองกาญจนบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านทิกิ เมืองทวาย เขตตะนาวศรี เดิมเป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อให้บริษัท อิตาเลียน ดีเวลอปเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้ทำการขนส่งวัสดุเพื่อก่อสร้างเส้นทางจากเชื่อมโยงสู่ท่าเรือน้ำลึกชายฝั่งทะเล จังหวัดทวาย⁶¹ จุดผ่านแดนบ้านพุน้ำร้อนได้ยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2556⁶²

⁵⁹ ศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-พม่า จังหวัดตาก. รายงานการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ปี 2553 [สายตรง]. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก แหล่งที่มา:

www.moc.go.th/opscenter/tk/kcd_pre%202553.pdf [2 กุมภาพันธ์ 2558].

⁶⁰ ศูนย์ส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-พม่า จังหวัดตาก. รายงานการค้าชายแดนไทย-พม่า ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ปี 2553 [สายตรง]. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก แหล่งที่มา:

www.moc.go.th/opscenter/tk/kcd_pre%202553.pdf [2 กุมภาพันธ์ 2556].

⁶¹ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 8 พฤศจิกายน 2557.

⁶² “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อน หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ

ปัจจุบันการค้าชายแดนมีมูลค่าไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากเส้นทางการขนส่งในฝั่งพม่าลำบาก ค่าขนส่งจากชายแดนบ้านพุน้ำร้อนถึงเมืองทวายประมาณ 3 หมื่นบาทต่อเที่ยว⁶³ เดิมสินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมที่เมืองทวาย แต่ปัจจุบันโครงการนี้มีแนวโน้มจะลดขนาดเล็กลงกว่าเดิม 5 เท่า ทำให้อุปสงค์ในการนำเข้าเครื่องจักร และอุปกรณ์ก่อสร้างลดลง อีกทั้งเมืองทวายมีลักษณะเป็นเมืองท่า สินค้าส่วนใหญ่จึงขนส่งมาทางเรือโดยผ่านทางจุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนองเป็นหลัก สินค้าส่งออกส่วนใหญ่จึงเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค และสินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ แร่ ไม้ไผ่ มะพร้าว เป็นต้น การค้ามี 2 รูปแบบ คือ พ่อค้าเข้ามาซื้อสินค้าในฝั่งไทยและเร่ขายไปตามหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตามรายทาง และพ่อค้าสั่งซื้อสินค้าจากฝั่งไทยเพื่อจำหน่ายในหมู่บ้านที่ลึกจากถนนเข้าไป

(ขวา) เส้นทางจากชายแดนบ้านพุน้ำร้อนถึงเมืองทวาย

(ซ้าย) ที่พักบริษัท อิตาเลียน ดีเวลอปเมนต์ จำกัด (มหาชน) (ขวา) สภาพเมืองทวาย

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 7 พฤศจิกายน 2557.

เส้นทางจากอำเภอเมืองถึงจุดผ่านแดนถาวรบ้านพุน้ำร้อนใช้ทางหลวงเลข 3512 สายบ้านลำทราย-พุน้ำร้อน ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร แยกเข้าสู่ชายแดนโดยใช้ถนนสาย 3229 ระยะทาง 35 กิโลเมตร สภาพถนนเป็นทางราบ 2 ช่องทางจราจรมีไหล่ทาง รถบรรทุกขนาดใหญ่

71 ง หน้า 9 วันที่ 13 มิถุนายน 2556 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [22 สิงหาคม 2558].

⁶³ สัมภาษณ์ ประทีป พงษ์วิทย์ภานุ, อดีตประธานหอการค้าจังหวัดกาญจนบุรี, 23 กันยายน 2557.

สามารถเข้าถึงชายแดนโดยสะดวก เนื่องจากเป็นที่ราบ สำหรับเส้นทางฝั่งพม่ายังคงมีความยากลำบากอย่างมากในการเดินทางเนื่องจากเป็นถนนลูกรัง และตัดผ่านภูเขาสูงชัน บางส่วนเลยไปตามแม่น้ำตะนาวศรีที่ไม่มีไหล่ทาง ปัจจุบันกรมทางหลวงได้ร่วมมือกับรัฐบาลพม่าในการสำรวจเส้นทางจากด่านบ้านพุน้ำร้อน-ด่านบ้านห้วยโหมง-บ้านช้างเผือก-บ้านไถวัน-อำเภอเมตตา และสิ้นสุดทวายระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร เพื่อรองรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจแล้ว⁶⁴

- จุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์

จุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บ้านพระเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ติดกับบ้านพญาตองซู เมืองกอกาเร็ก รัฐกะเหรี่ยง ช่องทางนี้มีสถานะตามกฎหมาย 3 สถานะ คือ เป็นด่านพรมแดนของด่านศุลกากรสังขละบุรี ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2532⁶⁵ เป็นจุดผ่อนปรนทางการค้า ตั้งแต่วันที่ 22 มกราคม 2536⁶⁶ ทั้งนี้เป็นผลมาจากในวันที่ 17 กรกฎาคม 2533 ทางฝ่ายพม่ามีความต้องการขอเปิดการค้าบริเวณชายแดนอย่างเป็นทางการกับไทย⁶⁷ และเป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้า-ออก บริเวณดังกล่าวได้เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม 2541⁶⁸

เนื่องจากพม่าระงับการเข้า-ออกผ่านจุดผ่านแดนนี้ การนำเข้า-ส่งออกจึงต้องขออนุญาตเฉพาะคราว การส่งออกผ่านด่านพรมแดนด่านพระเจดีย์สามองค์มีมูลค่าโดยเฉลี่ยเดือนละ 1-2 ร้อยล้านบาท สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้าขาเข้าส่วนใหญ่ (ไม่รวมก๊าซธรรมชาติ) เป็นแร่พลวง สินค้าที่ส่งออกจากด่านพระเจดีย์สามองค์จะขนส่งผ่านหมู่บ้านพญาตองซู ไปยังเมืองตาบู่ไชยยะระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร⁶⁹ ซึ่งเมืองดังกล่าวจตุรบรรพสินค้าไทยที่ขนส่งทั้งที่มาจากด่านพระเจดีย์สามองค์และแม่สอด โดยสินค้าที่มาจากด่านพระเจดีย์สาม

⁶⁴ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาศูนย์กลางระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันตก เพื่อรองรับโครงการนิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกทวาย , หน้า 314, มีนาคม 2557

⁶⁵ “กฎกระทรวง ฉบับที่ 86 (พ.ศ.2532) ออกความตามในพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช 2469” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 106 ตอน 82 หน้า 11-13 วันที่ 24 พฤษภาคม 2532 [สายตรง]. สำนักงานเลขานุการคณะรัฐมนตรี. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [21 กันยายน 2555].

⁶⁶ หนังสือ เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนการค้าบริเวณชายแดน 22 มกราคม 2536.

⁶⁷ หนังสือ เรื่อง ขอรับความเห็นชอบในการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าบริเวณชายแดน 30 ธันวาคม 2535.

⁶⁸ “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ผ่อนผันเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวบริเวณด่านพระเจดีย์สามองค์ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ชาวต่างประเทศเดินทางเข้า-ออก ได้เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนพิเศษ 80 ง 146 หน้า 14-15 วันที่ 3 กันยายน 2541 [สายตรง]. สำนักงานเลขานุการคณะรัฐมนตรี. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [21 กันยายน 2555].

⁶⁹ สัมภาษณ์ บัณฑิต ตะเอ็กกา, หัวหน้าฝ่ายควบคุมทางศุลกากร สังขละบุรี, 23 กันยายน 2557.

องค์จะขนส่งไปยังเมืองเมะละหม่งและเมืองย่างกุ้ง ส่วนสินค้าที่มาจากแม่สอดจะกระจายไปเมืองเมะละหม่งเป็นหลัก จากเมืองตาบู้ไชยส์ไปเมะละหม่งประมาณ 60 กิโลเมตร และไปยังย่างกุ้งประมาณ 200 กิโลเมตร

(ซ้าย) สภาพเส้นทางเข้าสู่ด่านพระเจดีย์สามองค์
(ขวา) สภาพทั่วไปบริเวณชายแดนด่านพระเจดีย์สามองค์
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 10 ตุลาคม 2554.

เส้นทางขนส่งฝั่งไทยตั้งแต่อำเภอทองผาภูมิถึงสังขละบุรีเป็นถนน 2 ช่องทางจราจรไม่มีไหล่ทาง ตัดอ้อมเขาจึงมีสภาพคดเคี้ยว รถบรรทุกขนาดใหญ่ไม่สามารถขนส่งได้ โดยรถบรรทุกที่ใช้ในการขนส่งมีความยาวประมาณ 20 ฟุต⁷⁰ สำหรับเส้นทางฝั่งพม่าถือว่ามีความดีกว่าเส้นทางฝั่งแม่สอด เนื่องจากเป็นดินบดอัดอย่างดี รถสามารถวิ่งสวนทางกันได้ อีกทั้งเส้นทางส่วนใหญ่เป็นทางราบ ต่างกับแม่สอดที่ต้องขึ้นเขาสูงชันและคดเคี้ยว การขนส่งทางฝั่งพม่าจากบ้านพญาทองซูไปเมืองตาบู้ไชยส์ ใช้รถขนาดเล็ก

6. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีเขตแดนติดต่อกับทิศตะวันตกกับเขตตะนาวศรีของพม่า โดยมีทุกอำเภอมีเขตแดนติดต่อกับพม่า จุดผ่านแดนเพียง 1 จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรนด่านสิงขร อยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรประจวบคีรีขันธ์ รายละเอียดดังนี้

● จุดผ่อนปรนด่านสิงขร

จุดผ่อนปรนด่านสิงขร ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านด่านสิงขร ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อยู่ตรงข้ามกับบ้านมุดอง เมืองมะริด เขตตะนาวศรี ได้ประกาศเป็นจุดผ่อนปรน

⁷⁰ เก็บข้อมูลภาคสนาม, 21 กันยายน 2557.

เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2541⁷¹ และเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2558 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย ยกกระดับให้เป็นจุดผ่อนปรนพิเศษ⁷²

(ซ้าย) สภาพตลาดนัดชายแดนในวันเสาร์ (ขวา) รถที่ใช้บรรทุกสินค้าของชาวพม่า

(ซ้าย) จุดตรวจคนเข้าเมืองจุดผ่อนปรนด่านสิงขร (ขวา) ด่านพรมแดนด่านสิงขร
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 26 กันยายน 2557.

สภาพการค้าชายแดนบริเวณด่านสิงขรมีทั้งการค้าในระบบที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค้าระดับชาวบ้าน สินค้าที่ส่งออกสำคัญได้แก่ อุปกรณ์ก่อสร้าง และเครื่องอุปโภคบริโภค โดยปลายทางของสินค้าอยู่ที่บ้านมูตอง ซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านชายแดนเล็ก ๆ ซึ่งมีเพียง 500 หลังคา แต่ในระยะเวลาอันสั้นได้ขยายเป็น 5,000 หลังคาเรือน เนื่องจากรัฐบาลพม่าสนับสนุนให้ย้ายถิ่นฐาน

⁷¹ “เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนและการสัญจรไป-มาของบุคคลและยานพาหนะบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ ด่านสิงขร อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ประกาศจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 5 กุมภาพันธ์ 2541.

“เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนและการสัญจรไป-มาของบุคคลและยานพาหนะบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ ด่านสิงขร อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (แก้ไข)” ประกาศจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 16 มิถุนายน 2541.

⁷² “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร หมู่ที่ 6 ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนพิเศษ 110 ง 146 หน้า 2 วันที่ 14 พฤษภาคม 2558 [สายตรง]. สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [21 กันยายน 2558].

เข้ามาตั้งรกรากในบริเวณนี้⁷³ จึงทำให้สินค้าส่งออกมีปริมาณมากขึ้น สินค้าบางส่วนขนส่งไปยังหมู่บ้านไทยสิงขรและเมืองมะริด นอกจากนี้ด่านสิงขรยังมีการค้าระดับชาวบ้าน โดยบริเวณชายแดนมีทั้งร้านค้าและมีตลาดนัดในทุกวันเสาร์ โดยในวันปกติคนเข้า-ออกประมาณ 200 คนต่อวัน แต่ในวันเสาร์มีคนเข้า-ออกมากถึง 1,000 คน⁷⁴

สภาพการขนส่งชายแดน จากชายแดนไทยถึงบ้านมูตองระยะทาง 2 กิโลเมตร จากมูตองถึงเมืองมะริดเส้นทางที่ใช้ขนส่งปัจจุบันเดิมเคยเป็นเส้นทางของบริษัท อิตาเลียน ดีเวลอปเมนต์ จำกัด (มหาชน) สร้างไว้เมื่อได้สัมปทานเหมืองแร่ในฝั่งพม่า เมื่อหมดสัมปทานเส้นทางดังกล่าวไม่ได้รับการบำรุงรักษาสภาพถนนจึงอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม⁷⁵ เส้นทางจากชายแดนไทยถึงมะริดเป็นถนนดินลูกรัง ระยะทางประมาณ 30-40 กิโลเมตร จากนั้นเป็นถนนราดยาง แต่ขาดการบำรุงรักษาและเป็นทางแคบ มีสะพานข้ามแม่น้ำตะนาวศรีที่เมืองตะนาวศรี⁷⁶ สำหรับรถที่ใช้ขนส่งสินค้า ส่วนใหญ่เป็นรถบรรทุกขนาดเล็ก หรือ รถสกายแล็บ ซึ่งใช้สำหรับขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภคของชาวพม่าที่ข้ามมาซื้อของในฝั่งไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันที่มีตลาดนัดชายแดน

7. จังหวัดระนอง

จังหวัดระนองมีด้านตะวันตกติดต่อกับเขตตะนาวศรี มีอำเภอที่ติดกับพม่า 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง กระบุรี ละอุ่น และกะเปอร์ มีจุดผ่านแดน 1 จุด ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวรระนอง การนำเข้า-ส่งออกอยู่ในความดูแลของด่านศุลกากรระนอง รายละเอียดดังนี้

● จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนอง

จุดผ่านแดนถาวรจังหวัดระนองอยู่ตรงข้ามกับเมืองเกาะสอง เขตตะนาวศรี ประเทศพม่า ได้ประกาศให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540⁷⁷ ประกอบด้วยจุดตรวจ 3 จุด คือ

1) จุดตรวจบริเวณท่าเทียบเรือสะพานปลา ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง อยู่ตรงข้ามเกาะสอง

⁷³ สัมภาษณ์ เสนาะ โตทอง, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบฯ จังหวัดประจวบฯ, 26 กันยายน 2557.

⁷⁴ สุมาลี สุขตานนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 232.

⁷⁵ สัมภาษณ์ สมชาย นิยมชาติ, นักวิชาการศุลกากร ชำนาญการ ด่านศุลกากรประจวบ, 26 กันยายน 2557.

⁷⁶ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. แผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ.2557-2560 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [สายตรง]. แหล่งที่มา: http://www.prachuaphkthinkan.go.th/data/MEET_of_mont_52/2557-2560.pdf [29 มกราคม 2558].

⁷⁷ “ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การเปิดจุดผ่านแดนถาวรด้านจังหวัดเชียงราย ตาก และระนอง” สำนักงานเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนพิเศษ 71 ง หน้า 52 วันที่ 13 สิงหาคม 2540 [สายตรง]. แหล่งที่มา: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/> [12 ธันวาคม 2555].

2) จุดตรวจบริเวณปากน้ำ เป็นจุดตรวจกลางน้ำ

3) จุดตรวจท่าเทียบเรือของบริษัท อันดามันคลับ จำกัด ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อไปป้อนคาสีโนในเกาะสนเท่านั้น⁷⁸

รูปแบบการค้า หากเป็นการค้าระดับชาวบ้านจะเข้า-ออกที่จุดตรวจท่าเทียบเรือสะพานปลา เพื่อซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภค สำหรับสินค้าอาหารทะเลเกือบทั้งหมดจะมาขึ้นที่ท่าเทียบเรือสะพานปลา ทำการค้าซื้อขายในตอนเช้าโดยการประมูลเป็นตะกร้า หากเป็นการค้าระดับผู้ประกอบการมักจะนำเข้า-ส่งออกที่ทำเรือเอกชนซึ่งเป็นของผู้ประกอบการเองหรือทำเรือที่ในบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตามปัจจุบันรูปแบบการค้าชายแดนกำลังเปลี่ยนไป เนื่องจากผู้ประกอบการพม่าหันไปติดต่อค้าขายกับบริษัทผู้ผลิตโดยตรง ผู้ประกอบการค้าชายแดนจังหวัดระนองซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ปลายน้ำของอุตสาหกรรมจึงถูกลดบทบาทลง จากผู้ขายกลายเป็นนายหน้าในการติดต่อค้าขาย ผู้ประกอบการค้าที่ยังคงค้าขายได้ปกติอยู่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่นกับทางผู้ประกอบการค้าในฝั่งพม่า⁷⁹

เนื่องจากจังหวัดระนองมีเขตแดนติดต่อกับพม่าทางน้ำโดยมีแม่น้ำกระบุรีเป็นเส้นแบ่งเขตแดน การขนส่งชายแดนจึงใช้ทางเรือเป็นหลัก สินค้าที่ส่งออกสำคัญ ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค น้ำมัน อุปกรณ์ก่อสร้าง โดยมีปลายทางที่สำคัญได้แก่ เมืองทวาย เมืองมะริด และเมืองย่างกุ้ง ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ อาหารทะเล ท่าเรือที่ใช้ขนส่งเกือบทั้งหมดเป็นของเอกชน ซึ่งเรียกว่า “แพ” มีประมาณ 200 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ที่ปากน้ำระนองและมีบางส่วนอยู่ที่เขานางหงส์ โดยเรือใช้ขนส่งสินค้าซึ่งมี 2 แบบ คือ⁸⁰

- เรือที่เป็นทางการ คือ เรือที่จดทะเบียนถูกต้องมีสัญชาติเรือ มีจำนวนน้อย มีทั้งเรือพม่าที่ขนส่งชายแดน และเรือที่ขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

- เรือที่ไม่เป็นทางการ เป็นเรือพม่าที่ขนส่งสินค้าชายแดน ตัวเรือมีหมายเลข KT xxx สินค้าที่ขนส่งออกจากระนองขนส่งต่อไปยังเมืองท่าของพม่าที่อยู่ตามแนวชายฝั่ง ดังนี้

1) จากระนองไปเกาะสอง

2) จากระนองไปมะริดและทวาย

3) จากระนองไปเกาะสองและขนส่งต่อไปยังย่างกุ้ง เรือที่ใช้ในการขนส่งมีขนาดประมาณ 400 ตัน สินค้าจะบรรทุกขนถ่ายกลางน้ำที่เกาะสอง

⁷⁸ สุมาลี สุขदानนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 170.

⁷⁹ สัมภาษณ์ สุดาพร ยอดพินิจ, ประธานหอการค้าจังหวัดระนอง ยงยศ อนันต์ธนา รองประธานหอการค้าจังหวัดระนอง จิรวัดน์ ต้นสุขเมธ และธีระพล ชลิตราพงศ์, กรรมการหอการค้าจังหวัดระนอง, 5 พฤษภาคม 2558.

⁸⁰ สุมาลี สุขदानนท์, รายงานโครงการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า, หน้า 172.

โครงการศึกษาประเมินศักยภาพช่องทางการค้าการขนส่งชายแดนไทย-พม่า : ภาคผนวก 2

(ซ้าย) จุดตรวจท่าเทียบเรือสะพานปลา (ขวา) จุดตรวจท่าเทียบท่าเทียบเรือบริษัท อันดามันคลับ จำกัด

จุดตรวจกลางน้ำ (ซ้าย) ตรวจคนเข้าเมือง (ขวา) ศุลกากร

(ซ้าย) ท่าเรือ “แพ” และเรือที่ใช้สำหรับขนส่งสินค้า
(ขวา) ตลาดซื้อขายอาหารทะเลท่าเทียบเรือสะพานปลา
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 6 พฤษภาคม 2558.